

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Факультет психології
Національна академія наук України
Інститут психології ім. Г. С. Костюка НАПН України
Інститут соціальної та політичної психології НАПН України
Міжнародний благодійний фонд
«Розвиток наукової психології «ФРОНЕЗИС»
Українська Асоціація психології освіти і розвитку

МАТЕРІАЛИ

**Всеукраїнської науково-практичної конференції
з міжнародною участю**

**ПСИХОЛОГІЧНА ОСВІТА В УКРАЇНІ: ТРАДИЦІЇ,
СУЧАСНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**
(до 50-річчя від початку підготовки психологів у Київському
національному університеті імені Тараса Шевченка)

21-22 квітня 2017 року

Київ – 2017

Рецензенти:

Татенко В. І. – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, головний науковий співробітник лабораторії методології психосоціальних та політико-психологічних досліджень, Інститут соціальної і політичної психології НАПН України;

Карамушка Л. М. – член-кореспондент НАПН України, доктор психологічних наук, професор, завідувач лабораторії організаційної та соціальної психології, Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України;

Редакційна колегія:

Александров Д. О., доктор психологічних наук, доцент; **Бурлачук Л. Ф.**, доктор психологічних наук, професор, дійсний член НАПН України; **Вашенко І. В.**, доктор психологічних наук, професор; **Власова О. І.**, доктор психологічних наук, професор; **Данилюк І. В.**, доктор психологічних наук, професор; **Кищенко О. Я.**, технічний редактор; **Коваленко А. Б.**, доктор психологічних наук, професор; **Крупельницька Л. Ф.**, доктор психологічних наук, доцент; **Львовичкіна А. М.**, доктор психологічних наук, доцент; **Максимова Н. Ю.**, доктор психологічних наук, професор; **Мілютіна К. Л.**, доктор психологічних наук, доцент; **Пашенко С. Ю.**, кандидат педагогічних наук, доцент – відповідальна за випуск; **Траверсе Т. М.**, доктор психологічних наук, доцент; **Чуйко О. В.**, доктор психологічних наук, доцент; **Швалб Ю. М.**, доктор психологічних наук, професор; **Яблонська Т. М.**, доктор психологічних наук, старший науковий співробітник.

Друкуються за ухвалою Вченої ради факультету психології
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 8 від 22.03.2017 року)

Психологічна освіта в Україні: традиції, сучасність та перспективи, 21-22 квітня 2017 року : Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з нагоди святкування 50-річчя від початку фахової підготовки психологів у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка та Дня психолога / За ред. І. В. Данилюка. – К. : Логос, 2017. – 314 с.

У матеріалах Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Психологічна освіта в Україні: традиції, сучасність та перспективи» висвітлено актуальні проблеми психологічної освіти та здобутки психологічної науки і практики, питання історії та методології психологічної науки та освіти в Україні, суспільної значимості психологічного знання, професійного розвитку та освітньої підготовки психолога.

Тези опубліковано в авторській редакції.

Надруковано за сприяння Міжнародного благодійного фонду
«Розвиток наукової психології «ФРОНЕЗИС»

Абрамов В. В., Сенник О. М. Змістовне наповнення часової орієнтації на майбутнє в українців	8
Алексєєва Т. В. До питання вивчення відповідальності особистості як психічного новоутворення студентів вишу	10
Ананова І. В. Емоційний спектр переживання почуття провини	13
Бабенко О. О. Проблеми використання тестових методик при проведенні судово-психологічної експертизи	16
Байдарова О. О. Поняття громади, відповідальної за безпеку і благополуччя дитини: психологічний аналіз	18
Бацилєва О. В., Пузь І. В. Проблема формування готовності до професійної діяльності майбутніх психологів	21
Блозва П. І. Дослідження онлайн відеоігор як джерела соціального капіталу	23
Брагіна К. І. Гендерні відмінності в сфері емоційного інтелекту	26
Булатевич Н. М. Актуальні проблеми психологічного супроводу батьківства	28
Буркало Н. І. Психологічні особливості міжкультурної комунікації	31
Вакуленко О. Л. Освітньо-виховні проблеми сучасної України в етнопсихологічному висвітленні	33
Васильєва О. А. Становлення особистості майбутніх психологів у процесі професійної підготовки	36
Васьківська С. В. Що допомагає психологу-консультанту почати практику	39
Вашенко І. В. Ретроспектива сутності поняття життєва ситуація	42
Величко Ю. С. Креативність, як фактор розвитку професійної особистості майбутнього психолога	44
Вовк М. В. Психологічні особливості посттравматичних стресових станів жертв бойових дій	46
Гавриловська К. П. Гендерні відмінності у схильності до маніпулювання в міжособистісному спілкуванні	48
Галушко Л. Я. Мотиваційно-глибинна спрямованість процесу підготовки майбутніх психологів	51
Гомольська Л. П. Лояльність споживчої поведінки особистості як індикатор успішної бренд-комунікації	53
Горбань Г. О. Сучасні умови психолого-педагогічного забезпечення професійної діяльності учителя	56
Гордієнко К. О. Ментальні особливості та значення соціокультурного контексту життя клієнта	58
Гресько В. В. Психологічні особливості національної самосвідомості	60
Гурова О. М. Толерантність як один із чинників ефективності професійного спілкування психологів	62
Даценко Н. П. Психолог у вальдорфському навчальному закладі	64

Наконечна М. М. Психологічні характеристики інтерсуб'єктності людини	185
Невідома Я. Г. Проблема саморозвитку студентів в освітньому середовищі вищої школи	187
Недзельський К. К. Виховання волі і характеру як проблема вітчизняної етнопсихології у справі державотворення	190
Павленко Г. В. Наснаження як актуальна проблема сучасної психології	193
Паршакова О. І. Біографічний метод як шлях вивчення розвитку творчої особистості	195
Піонтківська О. Г. Феномен соціальної активності людей похилого віку	198
Погорільська Н. І. Первісні психологічні ідеї українців	201
Подшивалкіна В. І. Історичні контексти сучасних наукових проблем у вітчизняній психології	204
Полівко Л. Ю. Посередництво як форма соціальної роботи з вразливими групами населення	206
Предко Д. Є. Психологічні студії в університеті св. Володимира (30-50 рр. XIX ст.)	209
Проскурня А. С. Дослідження типологічної структури перфекціонізму: методологічний аспект	212
Радчук Г. К. Смысловое переживання як механізм набуття в процесі освіти особистісного досвіду	215
Родіна Н. В. Перспективи дослідження факторів та механізмів реабілітації особистості у зв'язку зі стратегіями гармонізації особистості	217
Рудоміно-Дусятська О. В. Проблема суб'єктивної детермінації екологічно відповідальної поведінки	220
Рудь Г. В. Генезис образу фізичного Я в юнацькому віці	223
Савіна М. І. Арт-терапія: сучасна й новітня психологічна практика	225
Савчин М. В. Духовна парадигма психології: методологічні, теоретичні та практичні імперативи	228
Синельников Р. Ю. Політико-психологічні особливості побудови взаємовідносин між державою і громадянським суспільством	231
Скарбова А. В. Формування іміджу психолога-консультанта як запорука успішної професійної діяльності	233
Скотна Н. В., Квас О. В. Розуміння та пізнання людини людиною в контексті інформаційного суспільства	236
Сорокіна О. А. Уявлення про майбутню професію як складова професійної самосвідомості у студентів-психологів	238
Соснюк О. П. Інновації в організації та забезпеченні освітнього процесу: сучасні тенденції та перспективи	241
Спіщина Л. В. Вчинок професійного вибору в становленні майбутнього професіонала	244
Столяренко О. Б. Психологічні особливості різновікових взаємин дітей молодшого шкільного віку	247

Сулятицький І. В. Психореабілітація постраждалих від війни як проблема національної безпеки	249
Сухенко Я. В. Екофасилітативні акценти в андрагогічній практиці підвищення кваліфікації психолога	252
Taralova O. B., Zhiyenbayeva N. B. Detection and Analysis of Adaptation and Transcendental Components of Achievement Motivation	255
Терещук А. Д. До проблеми вивчення афектів у контексті культурно-діяльнісного підходу	258
Тітов І. Г. Принципи постнекласичної психології	260
Тітова Т. Є. Смыслові аспекти особистісної саморегуляції майбутніх психологів	263
Ткач Б. М. Місце нейропсихології у сучасній освіті України	265
Ткаченко О. А. Емпірико-практичне дослідження особистості психолога-консультанта в критичній ситуації	268
Тодорюк О. В. Теоретичний аналіз особливостей взаємозв'язку стану суспільства та психологічного здоров'я особистості	271
Токарева Н. М. Системно-інтегративний підхід як методологічна основа психологічного супроводу суб'єкта нелінійного розвитку	273
Трофименко Д. М. Психологічні умови організації самостійної роботи студентів у вищих навчальних закладах	276
Трофімов А. Ю. Розвиток людини як прояв життєстійкості	279
Фальковська Л. М. Справедливість як конструкт масової свідомості	281
Фетісова К. А. Фотомистецтво як метод дослідження об'єктивної реальності	283
Чайковська О. М. Особливості конфліктності комунікативно-поведінкової сфери підлітків	285
Чиханцова О. А. Смысл як вищий інтегративний початок особистості та його зв'язок з життєстійкістю	288
Шамлян К. М. Про регуляційний підхід у дослідженні волі	290
Шамне А. В. Психологічне здоров'я особистості: проблеми і перспективи дослідження	293
Шевченко Т. М. Психологічні особливості фасилітації в педагогічному процесі	296
Шевчук В. В. Внесок Полтавської психологічної школи у розвиток психології	298
Шевчук О. С. Інноваційні освітні технології як фактор формування суб'єктності майбутніх психологів	301
Шпак М. М. Розвиток емоційного інтелекту молодших школярів у контексті освітнього середовища	304
Шугай І. Б. Психолого-педагогічна роль оцінювання в процесі навчальної діяльності студента	306
Юрчинська Г. К. Особливості ставлення ІТ-спеціаліста до організації та власного «Я»	309
Яковенко С. І. Зв'язок академічної та практичної психології	312

Шпак Марія Мирославівна
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри практичної психології,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка (м. Тернопіль)

РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У КОНТЕКСТІ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасні виклики суспільного буття гостро актуалізують проблему забезпечення психічного здоров'я та емоційного благополуччя людей. У цьому контексті постала необхідність концептуального обґрунтування феномену емоційного інтелекту особистості та його ролі в освітньому середовищі, зокрема в навчально-виховному процесі початкової школи.

Як показав аналіз наукових джерел, проблема розвитку емоційного інтелекту розглядається у контексті трьох галузей психологічної науки: психології емоцій; психології інтелекту; психології особистості. Виявлено, що хоча емоційний інтелект сьогодні досить активно вивчають, він залишається наріжним каменем психологічних дискусій і належить до тих категорій, які вважаються простудійованими недостатньо, не мають одностайного тлумачення і термінологічного вираження. Крім того, серед сучасних психологічних досліджень майже відсутні ті, які стосуються розвитку емоційного інтелекту в молодшому шкільному віці.

З огляду на зазначене, проблема розвитку емоційного інтелекту особистості набуває особливої актуальності, відтак необхідно посилити її вивчення, на нашу думку, у кількох аспектах:

– по-перше, *науково-теоретичному*, оскільки залишаються недостатньо розробленими теоретико-методологічні підходи щодо концептуалізації цього феномену, який до цього часу вивчався більше у руслі науково-популярної психології. Сьогодні важливим є саме цілісне наукове уявлення, розуміння й осмислення емоційного інтелекту особистості, що дозволить досягти ефективного його розвитку. Відтак нами розроблено психологічну концепцію, у якій розвиток емоційного інтелекту в онтогенезі представлений саме як система ієрархічної взаємодії різних рівнів психічного відображення. Також теоретико-методологічно обґрунтовано структурно-функціональну модель емоційного інтелекту особистості, який

забезпечується взаємодією когнітивних, емоційних, адаптивних та соціальних здібностей особистості, що зумовлює виділення нами у структурі цього конструкту взаємопов'язаних компонентів: когнітивного, емоційного, когнітивного та соціально-комунікативного.

Водночас потребує конкретизації змістове наповнення поняття «емоційний інтелект». Осмислення наявного наукового доробку з проблеми дослідження дозволило внести певні доповнення і уточнення до понятійного визначення цього феномену. Ми розглядаємо емоційний інтелект як інтегральну властивість особистості, яка відображає пізнавальну здатність людини до розуміння емоцій та управління ними шляхом когнітивної обробки емоційної інформації, і забезпечує психологічне благополуччя особистості та успішність соціальної взаємодії й спілкування;

– по-друге, *соціально-психологічному*, з метою забезпечення ефективності спілкування, міжособистісної взаємодії, успішності життєдіяльності людини загалом, шляхом розвитку здібностей до розуміння, контролю і регуляції власних емоцій та емоцій інших людей;

– по-третє, *психолого-педагогічному*, спрямованому на розроблення науково обґрунтованої концепції цілеспрямованого розвитку емоційного інтелекту учнів у процесі навчання і виховання.

Важливим чинником розвитку емоційного інтелекту дитини молодшого шкільного віку є саме освітнє середовище. З огляду на те, що, по-перше, початок навчання у школі зумовлює істотні зміни в емоційному житті дитини, пов'язані з її новим соціальним становищем; по-друге, у процесі навчальної діяльності як провідної у молодшому шкільному віці починають формуватися психологічні новоутворення (рефлексія, внутрішній план дій, самооцінка), що пов'язано з виникненням більш складних «теоретичних» форм мислення (В. В. Давидов, Д. Б. Ельконін та ін.), посилюється значущість «емоційної освіченості» молодших школярів.

Відтак нами теоретично обґрунтовано та експериментально апробовано програму психологічного супроводу розвитку емоційного інтелекту учнів молодшого шкільного віку та проаналізовано її результати. Практичну значущість цієї програми вбачаємо у цілеспрямованому, планомірному та систематичному розвитку емоційного інтелекту молодших школярів у

процесі навчальної діяльності в початкових класах та в контексті діяльності шкільної психологічної служби.

Психологічний супровід розвитку емоційного інтелекту молодших школярів передбачав цілеспрямований його розвиток в учнів у процесі активного соціально-психологічного навчання, а також підвищення емоційної компетентності вчителів початкових класів, практичних психологів закладів освіти та батьків дітей. Такий комплексний підхід до зазначеної проблеми дослідження забезпечив психолого-педагогічний вплив на емоційний інтелект молодших школярів, і сприяв підвищенню у них рівня розвитку як його структурних складових, так і загального показника в цілому.

Отже, означені наукові підходи є, на нашу думку, провідними у вивченні емоційного інтелекту і мають взаємодоповнювати один одного. Сукупність вищезазначених наукових позицій слугувала підґрунтям для визначення та теоретико-методологічного обґрунтування психологічних закономірностей та механізмів розвитку емоційного інтелекту саме в молодшому шкільному віці.

Список використаних джерел:

1. Андреева И. Н. Эмоциональный интеллект как феномен современной психологии: монография / И. Н. Андреева. – Новополюк : ПГУ, 2011. – 388 с.
2. Носенко Е. Л. Емоційний інтелект: концептуалізація феномену, основні функції : монографія / Е. Л. Носенко, Н. В. Коврига. – К. : Вища школа, 2003. – 126 с.

Шугай Ірина Борисівна

студентка 2 року магістратури напряму підготовки
«Управління навчальним закладом» факультету психології,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Київ)

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА РОЛЬ ОЦІНЮВАННЯ В ПРОЦЕСІ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТА

Важливою складовою навчальної діяльності була і залишається система оцінювання навчальних досягнень студентів. Формальні, спрощені методи оцінювання знань змінюються інтенсивними комплексними

системами, які водночас забезпечують об'єктивність оцінювання навчальних досягнень студентів, і їх мотивацію до плідної роботи упродовж усього періоду навчання.

Мета дослідження: розкрити теоретичні питання педагогічного оцінювання у вищій школі, висвітлити результати опитування щодо ставлення студентів до системи оцінювання у вузі.

Обрана тема дослідження у різні часи привертала увагу багатьох вчених: педагогів та психологів. Психолого-педагогічне значення педагогічної оцінки вивчається багатьма дослідниками, зокрема Ш. А. Амонашвілі, Б. Г. Ананьєвим, Т. Боровковою, І. Моревим та іншими.

Марушкевич А. та Спіцин Є. визначають оцінювання навчальних досягнень студентів як визначення й вираження в умовних одиницях (балах), а також оцінних судженнях викладача їхніх знань, умінь і навичок відповідно до вимог навчальних програм [3, 232].

Суттєве значення в педагогічному оцінюванні має психологічна роль оцінки як результату оцінювання. Вона виконує дві основні функції: стимулювальну і орієнтувальну. Особливо важливою в психологічному плані є стимулювальна функція, пов'язана зі спонукальним впливом на емоційно-вольову сферу особистості студента і, відповідно, сприяє якісному поліпшенню структури інтелекту особистості та пізнавальної діяльності студента, виконуючи і виховну функцію.

Під впливом цих зрушень прискорюються або уповільнюються темпи психічного розвитку, відбуваються якісні перетворення у структурі інтелекту, особистості та пізнавальної діяльності студента [2, 3].

Сучасне оцінювання – це не фіксація підсумків, а «точка», за якою слідує новий виток розвитку, підвищення якості освіти (оцінювання не стільки «для фіксації», скільки «для поліпшення»). Отже, завдання оцінки – поліпшення якості роботи конкретного студента і за допомогою нього досягнення більш широких цілей, поліпшення якості навчальних результатів.

Система навчання має забезпечувати реальні умови для її досягнення, здійснення. Непомірна завищеність норми викликає у студентів невпевненість у її досягненні, тривогу, байдужість («опускаються руки», «все одно я цього не осілю»). Занижені норми знижують активність студентів, викликають стан благодушності, несерйозного ставлення до досягнення норми, лінощі і неробство [3].